

1

אונקלוס

ויקרא ז ח צו

קז

מאת בני ישראל: לה זאת משחת
 אהרן ומשחת בניו מאשי יהוה ביום
 הקריב אתם לכהן ליהוה: לו אשר
 צוה יהוה לתת להם ביום משחו
 אתם מאת בני ישראל חקת עולם
 לדרתם: לה זאת התורה לעלה למנחה
 ולחטאת ולאשם ולמלואים ולזבח
 השלמים: לה אשר צוה יהוה את
 משה ביהר סיני ביום צותו את בני
 ישראל להקריב את קרבניהם ליהוה
 במדבר סיני: פ רביע ח א וידבר יהוה

לה דא רבות אהרן ורבות בניהו
 מקרבניא דין ביומא דקרב יתהון
 לשמשא קדם יי: לו די פקיד יי
 למתן להון ביומא דרבי יתהון
 מן בני ישראל קים עלם דדריהון:
 לו דא אורייתא לעלתא למנחתא
 ולחטאתא ולאשמא ולקרבניא
 ולנכסת קודשיא: לה די פקיד יי
 ית משה במדבר דסיני ביומא
 דפקדה ית בני ישראל לקרבא
 ית קרבניהון קדם יי במדברא
 דסיני: א ומליד יי עם משה

(יתצרך) והמוט
 והשני הם נפשו
 מאדם הראשון
 הפלגת הנשמה
 שפוקד עליו להו
 התורה יעשה כ
 שנפלו קודם עול
 ומפוללו וממחה
 מאמרם ז"ל (ק)
 נימוח ואם צרו
 פלאי התורה
 תועלותיהם אש
 שבהמלכותה חו
 ישראל, צי למנו
 וכיום לידקו, מ
 חס הפירוש הוא
 אה ראשו, והוא
 מנוחה כי יניח
 (ש"כ"ב צי) שמה
 להעלות ונאשם כ
 הקדושה בירדו
 התרו כנגדם או
 שנעסקו מאדם צ
 תועיל נשני צהיג
 צירור לצד הנה
 והוא אומרו ונמ
 ניולות בירדו וכ
 הראשון אמר ונמ
 (י) זבח תודה יב
 האוצה יצרו, והצ
 הוא צורר ממנ
 הראשון, והנה
 יתעלם לצוה יצ
 ולצי חלל בקרבי
 גדולה צחינה
 אחר המילואים, ומא

רש"י

לקט בהיר

אפשר לומר לפי שפרשה הסמוך אלל המלואים (שמעם (נז) ולמלואים. ליום חינוך הכהונה כ:
 מקור קדושה חזה ושוק) ניתן השוק לאשי ה' ועל זה שייך
 לומר מרומה לה, והחזה ניתן למשה כשאר בשר לאהרן ולבניו רק נבדל צמה שהוגף לזה קראו הכתוב טופסה
 (רמב"ן): (סא) פי' מנחת חזיתין שמקריב כל כהן בפעם ראשונה כשנתחנך לכהונה, וכמו שפרש"י צפ' מלוא שכל מילוי
 ידים אינו אלא לשון חינוך, אבל חינוך המשכן וחינוך הכהנים בכלל יצא רק בפרשה הסמוך ולא היה מדובר ממנו עד עתה:

אור החיים

(תוי"כ, זכחים ל"ז): ללמד על הזכחים כולן בטעוין
 ספין כעולה, וללמד על שלמי ליצור שנאכבין לזברי
 כהונה כמנחה (כס) וכי. וצדק רמז נראה על דרך
 אומרים צמנחית (ק"י) אמר ריש לקיש מאי דכתיב
 זאת התורה וגו' כל העוסק בתורה עולה כאילו
 הקריב כו' ט"ב, גם אלו נאמר צדק זה, וקודם
 אקדים דברי רז"ל הנביא אמת שונים צ"ע נהורין אשר
 אמרו כי הצניח עסק התורה הוא לצרר ניולוי
 הקדושה אשר נפלו ואשר נאנסו מהקדושה ולהחזירם
 ביחוד שלכ נכמות שהיו, והם שני צחינות, האחד
 ניולוי הקדושה בירדו צעולם התורה לסיבה ידועה לו

כן הכבין צעיני הוא כי גם נכונני עלמא מיטע
 צהמה טמאה היה ועוף אינו אלה מאומרו שור
 וככז ועו, ודרשכ זו היחה לודקת הגס שהיה אומר
 שור ושה, וממה שפרט ככז ועו למעט האליה,
 ואומרו אשר יקריב צה למעט הנב הדפנות"י, ולא
 כמו שפירש"י כחצתי למענה:
 לו. זאת התורה לעולה. לא נודע כוונת פסוק זה.
 וצתורה כהנים דרשו לומר לך מה
 מינולאים נאמרו כלגותיכון וקדוקיכון מסיני"י אף כל
 נאמרו וכי. וכבר כחצתי צמקומות אחרים (ריש פי'
 משפטים) מה שיש להעיר צדבר זה. עוד דרשו ז"ל

אור בהיר

(כט) ומר אמר מדא ומר אמר מדא ולא פליגא. צ) שהרי א"א שנאמרו קצת מהם צאהל מועד, שכהוקס האהל מועד כבר היה

לא גבורה אצולה אונתג"י מצאג צוסק בקרנותו וצפרג אצותג

אונקלוס

במדבר ה בהעלתך קד

אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח: ה וַיַּעֲשׂוּ
 אֶת־הַפֶּסַח בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר
 יוֹם לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעַרְבִים בְּמִדְבַר סִינַי
 כָּכֵל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן
 עֲשׂוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ו וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר →

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעַבְר פֶּסַחֵא:
 ה וַעֲבָדוּ יְת פֶּסַחֵא בְּנִיסָן
 בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹמָא לְיִרְחָא
 בֵּין שְׁמַשְׁיָא בְּמִדְבָּרָא דְסִינַי כְּכֵל
 דִּי פְקִיד יְיָ יְת מֹשֶׁה בֶּן עֲבָדוּ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: ו וַהּוּו גְבַרְיָא דִּי הוּו

רש"י

לקט בהיר

מנה, אך לפי"ז ז"ע למה השמיט מרור: (ח) לא קשה
 לרבינו למה לזה הקב"ה למשה לעשות הפסח, שהרי לא
 תנא לא היה הלווי שזפרשת נא רק כי יבואו אל הארץ לא
 במדבר וצריך לזכות שזפסח זה יאל מן הכלל וחייבים בו

לומר(ח), והלא כבר נאמר (ויק' כ"ג מ"ה) וידבר משה את
 מועדי ה' (ט), אלא כשכמעט פרשת מועדים* מסיני
 אמרה להם וחזר והזהירם בשעת מטעה (ספרי):

שינוי נוסחאות: מועדות מסיני אמר להם

(רא"ם), ולאידך תנא צריך ג"כ לזכות שהרי לא עשו קרבן פסח במדבר (הגם שחייבים היו) שהיו ערלים חזן מוה שהיה
 הוראת שעה (עיין בדברינו לעיל אות ג') (נח"י), או אפשר שתנא זה מקורו מכאן, שמה שראינו שנלטו גם במדבר מזה
 מוכח שמה שאמר בפי' בל והיה כי תבואו פירושו עשו מזה וז' כדי שתבואו (מ"ל): (ט) כוונת הקושיא הוא: שבין שם בפי'
 אמור ובין כאן לפנינו צריכים לנו ליתן טעם שהכתוב מספר שמה מסר דברי הקב"ה לישראל, וכי יעלה על הדעת
 שהעלמים, ואין דרך הכתוב בן, כי פשוט הוא, ובפרט שכתוב הסמוך אומר ויעשו את הפסח, הרי שאמר להם, שאל"כ מנין
 ידעו, וע"ז תירץ שינס מלכות הנהגות ככל עמ ובכל זמן בלי הפסק כגון מלכות כיבוד אב ואם או מלכות זילית, גם יש מלכות
 שנוהגים בזמנים מיוחדים אבל אין זמנם קבוע כגון מלכות דין ודברים שבין אדם לחבירו או מלכות מעקה, ופשוט שמיד בדת
 משה מן ההר מסר ולמד כל אלו המלכות לישראל, משא"כ מלכות המועדים אין אנו יודעים מתי אמר להם משה, אם מיד
 בדתו או כשכא זמנם, לזה אמר הכתוב גם שם וגם כאן וידבר משה וגו' שאמרו ב' פעמים, הנמתי כל זה מלשון הספרי

אור החיים

בני ישראל את הפסח כי בראש חודש ניסן י"ג, ומן
 הראוי היה להם להשתמר מעומאה, וחצא הסברא
 להטיל בהם דופי אשר לא שמרו את מלכות ה'
 ונעמאו ולא חששו למלכות פסח, הלמוד לומר ויהי
 לשון יחיד לומר כי לא היה אלא ענין עומאה אחת
 אשר נעמאו האנשים בה, וענין עומאה זה עלמו
 לא היה צידם להשתמר ממנו ובעל כורחם היו
 נעמאים כמאמרם ז"ל (סוכה כ"ה: ב) בין לר' יוסי
 הגלילי שאמר נושאי ארונו של יוסף היו, בין לרבי
 עקיבא, בין לר' ינחק שאמר עמאי מת מלוח היו
 לריבין ליטמא הגם שידעו שטומאה נמשכת עד
 ארבעה עשר, והוא מה שרמז מאמר ולא יכלו

שכן הוא הדין, ואולי לפי מה שאמרו בפסחים (ו'):
 שמאמר זה היה בראש חודש נוכל לומר כי זה
 המאמר היה קודם ירידת שכינה למשכן ביום ר"ח
 ניסן י"ג) והקדים ה' מאמר זה לזכרם שכשרים הם
 לעשות פסח ואחר ירדה שכינה, ולזה תנא שאמר
 בסמוך אחרי זה וביום הקים את המשכן כסה
 הענן:

ו. ויהי אנשים וגו'. צריך לדעת למה אמר לשון
 יחיד על הרבנים י"ג, ועוד למה הוצרך
 לומר ולא יכלו לעשות הפסח אחר שהודיע שהיו
 עמאים, ואולי כי לזכר שזכה ה' מראש חדש על
 הפסח כמו שפירשו בפסחים דף ו' שמאמר ויעשו

אור בהיר

אוח לידבר עושה הדבר בולט. לא) צנקה. לב) ולא אמר ויהיו. לג) וא"כ הגם שהיו עמאים מקודם היה די שהות
 לטהר עלמם. וי"ל שאין מזה הוכחה שסברת רבינו ע"פ עיקר ההלכה שאסור לגרום ציעול מלוח קודם זמנו, שלגבי דור דעה יהיה דופי
 שלא לחשוש למלכות ה' הגם שעל פי ההלכה מותר לעשות כן.

היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא

מקאבין קטמי נפשא דאנשא ילא יכילו למעבד פסחא ביומא ההוא וקריבו קדם משה וקדם

רש"י

לקט בהיר

(ו) לפני משה ולפני אהרן. כשנייהם (היו) יושבים בבית המדרש צלו ובהגוס, ולא יתכן לומר זה אחר זה"י שאם חכה לא היה יודע אהרן מנין לו

עיי"ש (בר"א), ועיין בש"ח מה שכתב בזה וכבר קדמו בעין זה בספר גור ארי: (י) כונת דביתו בפירושו זה לומר שנמכוון עשו זאת לנא לשאל דוקא כשהרן יושב עם משה, כדי ליישב לשון הכתוב שאומר כי פעמים לפני ולא

אמר לפני משה ואהרן, הרי שכיווני דוקא לנא לפני אהרן ג"כ, וטעם בזה כדי שישמע אהרן מה שיאמר משה, שהלא הוא יהיה זה שיקריב פסחיהם בטומאה אם משה יורה כן (אוד"ח): (יא) כל זאת היא סברת התנא ר' אליעזר, ר' יאשיה פליג ואמר שמקרא מסורס הוא והס הלכו קודם אל אהרן, ורבינו לא הביא דעת זו שרמוק הוא מפשוטו לפרס המקרא, ובפרט שאין לורך בו, שכמה פעמים מנינו שהכתוב מזכיר אהרן קודם למשה, משא"כ אלל צנוח ללפחד בפרשת פנחס מביא רבינו גם דעת ר' יאשיה שקודם עמדו לפני הנשיאים ולאעזר ואח"כ לפני משה, שאפשר שהכתוב מהפסס כדי שלא להזכיר הנשיאים ולאעזר לפני משה מפני כבודו (נח"י), עוד יש לומר שאין סברא שאהרן יודע הלכות פסח לטמאים יותר מכל ישראל, שהלא משה לא אמרה, משא"כ הלכות נחלות לנשים אפשר שמהה כבר אמרה לנשיאים ולאעזר שהם יהיו המחלקים

אור ההיים

אבל ביום שלאחריו היו יכולין, וגם לסדרת האומר ביום ההוא נטמאו"י ישנו לפירושינו במאמר לנפש אדם לומר שאם היה שרץ שוחטין עליו"י: ויקרבו לפני משה וגו'. טעם קרבתם לפני משה ואהרן"י, לפי פשט הכתוב כדי שהצוא והוראה ממשה תיכף ומיד לכהן להקריב את קרבניהם אס"י) כן יורה, ורז"ל במסכת צבא צתרא פרק יש נחלין דף קי"ט אמרו חכ' לשונם אפשר עמדו לפני משה ולא אמר וכו', אלל סרס המקרא ודרשה"י) דברי ר' יאשיה אבא חנן משום רבי אליעזר אומר בבית המדרש היו יושבים"י) וצאו וכו' ע"כ, ואמרו בגמרא חכ' לשונם במאי קא מפלגי"י) מר סבר חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב"י) ומר סבר אין חולקין"י), והלכתא חולקין.

לעשות הפסח"י) לומר שלא יכלו לשמור עלנמס מהטומאה לעשות הפסח, ואומרו ביום ההוא, כבר דקדקו רז"ל (פסחים ז'): למר כדעחו ולמר כדעחו"י). עוד יראה באומרו לשון יחיד לומר כי לנא כהיו יחידים הוא שלא יכלו לעשות הפסח, אבל אם היו לצור היו יכולין לעשות הפסח כי צא בטומאה, שוב ראינו בספרי מרז"ל שדייקו כן: לנפש אדם. אומרו לנפש אדם"י). לומר אבל לעמא שרץ יכולין הס, על פי דבריהם ז"ל (שם) שאמרו שוחטין חזקים על עמא שרץ ועובל ואוכל פסחו לערב, אבל עמא מה הגס שחל שביעי שלו ביום י"ד אין שוחטין עליו"י). והוא אומרו ביום ההוא ואמר ר' יצחק חכ' לשונם שחל שביעי שלהם צערב הפסח כתיב ביום ההוא הוא שאינם יכולין

אור בהיר

לה) הלא יכולים היו אלל שאינם רשאים והיל"ל ואסורים, ועוד ככלל מיותר הוא שמוכן מעצמו מאומרו טמאים לנפש אדם. (לה) כמו שהביא המחבר ז"ל דבריהם לקמן. (לז) ומאי נפ"מ העיקר שהיו טמאים. (לז) וגזירת הכתוב לחלק בין טמא מת לשאר טומאות. (לח) אבל אם היה שביעי היו יכולים לשחוט עליהם א"כ אין חילוק בין הטומאות ולמה אמר א"כ לנפש אדם. (מ) הגם שביעי ההוא נטמא אין טומאתו נמשך אלל באותו יום. (מ) ולמה לא די במשה. (מא) אם יורה כן, פי' אם משה יורה להקריב פסחיהם בטומאה יהיה אהרן מוכן לומר לו ההלכה, שהלא הוא המקריב. (מב) קודם לפני אהרן ואח"כ לפני משה. (מג) משה ואהרן כאחד ושאלו את שניהם כאחד. (מד) פי' באיזו סברא ומה הכרח בפלוגתתם. (מה) ואין לרדף לדחוק ולסרס. (מו) והוכרח לפרס.

והלכתא אין חולו יקרא"י), הא דל לשונם. הכי ממ אין חולקין והענ ליה רביה יקרא רביה יקרא הדו ואבא חנן בקלוו חולק לו כבוד וו רבו כבוד שזכ וכו' מכלל דפלי לש"ס להעמיד היות הפך בו מחלוקת רז"ל מחלוקתם אס' הכרע לומר שו וכו' אבל כשחול לנא זה שאין ר וכו' אבל כשאי כבודו) ואשר ט זה דוחק, שה דברי התנאים ואחר כך יאמר הש"ס דייק ש שחולקין"י), כי שפיר אלל א ושויס בחבריה שיכול להעמי גם זה אינו מ חק"י) שחולק

מו) אז הלכתא בספרי ובילקוט ו חנן שאין חולקין פי' הגם שרז"ל פי' להעמיד דבן הוא מודה שארי אפשר שמודה נ מחלוקת.

וַיֹּאמְרוּ הַאֲנָשִׁים הַהֵמָּה אֵלֵינוּ אֲנַחְנוּ
 טַמְאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם לְמָה נִגְרַע לְבַלְתִּי
 הַקְרִיב אֶת־קִרְבָּן יְהוָה בְּמַעַדוֹ בְּתוֹךְ
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^ח וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מֹשֶׁה

אֲהָרֹן בְּיוֹמָא הַהוּא: ^ז וַאֲמָרוּ
 גְבֵרִיא הָאֲנֹנִי לָהּ אֲנַחְנָא מִסְּאֲבִין
 לְטַמֵּי נֶפֶשׂא דְאֲנָשׂא קָמָא
 נִתְמַנַּע בְּדִיל דְקָא לְקִרְבָּא יְת
 קִרְבָּנָא דִי בְזַמְנִיה בְּגוּ בְנֵי
 יִשְׂרָאֵל: ^ח וַאֲמַר קָהֹן מֹשֶׁה

לקט בהיר

רש"י

ולזה נזכר נוגע לדעת, א"כ סברא הוא שהלכו קודם לפניהם (מ"ל): (יב) מביא דברי רבותינו אלו, שנלא זה קשה מה זו שאלה "למה" הלא הם בעצמם אמרו העם אנחנו טמאים, גם אינו מוזן למה שאל משה מפי הגבורה שאלה פשוטה כזה שטמא חסור לנא לעורה להקריב קרבן (דא"ס), עוד קשה אמרו למה נגרע, מהיכן ידעו שהם יגרעים, ודאי שספר מן הכתוב שכבר אמר להם משה שהם נגרעים לפי שהם טמאים, ועדיין קשה א"כ מה זו שאלה "למה" הלא כבר השיב להם, ודאי שהיה להם טענה גם אחר תשובת משה (ג"א): (יג) פ"י בשבילנו על המזבח: (יד) עליהם בערב פסח והוא שהפסח אינו נאכל אלא למנויו (מ"ל): (טו) בגמ' ב"ב ק"ט. איחא כהאי ליטנא אלל ננות לפסח ורואיה היתה פרשת נחלות ליכתב על ידי משה, ופ"י רשנ"ס ולא תאמר אם לא דברו ננות לפסח ולא נחייב מקושש היו שתי פרשיות הללו

(ספ"י - ב"ב ד"ט): (ז) למה נגרע. אמר להם אין קדשים קרבים בעומאח"י אמרו לו חזק הדם עלינו* י"י זכונים עהורים ויחלל הכשר לכהורים י"י, אמר להם עמדו ואשמעו כחנמיד המוצעה למוע (דבר) מפי רבו, אשרי יולד אשה שכך (הוא) מוצעה שכל זמן שהיה רולה היה מדבר עם השכינה (ספ"י), ורואיה היתה פרשה זו לראמר ע"י משה י"י כשאר כל התורה כולה, אלא בזכו שינוי נוסחאות - על הספאים

אור החיים

שחולקין כבוד אפילו אין רבו חולק לו כבוד, ומעשה הרווחנו טעם נכון למה נחלקו ב' פעמים ר' יאשיה ואבא חנן:
 ז. למה נגרע וגו'. לריך לדעת טענת האנשים במאמר למה נגרע, הלא טעמם צפיהם יענו אנחנו טמאים, ומה מבקשים ליתן להם תורה חדשה, ואולי כי לנד שנעמאלו ברשותו יתברך בין למאן דאמר טמאי מת מלזה בין למאן דאמר נושאי ארונו של יוסף חשבו כי ידיו ה' אותם ככהורים, וכשם שמלנו (פסחים ע"ז). שיתרצה ה' עשות הפסח בעומאה ציבור, לזה טענו למה נגרע, וכי בשביל שטעו מלזה יהיו נגרעים מקרבן פסח, או ירצה לומר שיעשו לפסח חלומין כחגיגה שיש לה חלומין כל ז' שאמרו (חגיגה ט'). חוגג והולך כל

הרגל, כמו כן ילו ה' להם שיעשו פסח למחר, והוא מאמר צמועדו שהוא מועד הפסח י"י. ואולי כי לזה דקדק הכתוב לומר ביום ההוא י"י פירוש לדברי האומר יום ז' של עומאח"ס היה לזה באו ביום ההוא כדי שיאמר להם לעשותו חלומין למחר. ולדרך זה אנו מרזיחים טעם שה' אמר מלזה זו של פסח שני אחר ששאלו האנשים ההמה, לומר שהגם שיהיו טהורים בתוך ימי הפסח כנדון שלפנינו אף על פי כן אין לו חלומין לעשותו בז' ימי הפסח כחגיגה אלא בחודש השני י"י. עוד ירצה אומר למה נגרע פירוש כיון שהיה יום ז' לעומאח"ס טוענים שיכולין לשחוט עליהם פסחיהם כדרך ששוחטין וחורקין על עמא שרץ כיון שהם נטהרים לערב ואין להם עומאה אלא ביום ההוא, והוא מאמר ביום

אור בהיר

(ד) פ"י י"ט של פסח שהוא ז' ימים. (ב) פ"י פעם ב', כלומר בעבור שהיה ביום ההוא יום ז' שלהם ע"כ ויקרבו צענת חלומין. (ב) ואם היה ה' מלזה בלי שאלה היינו אומרים דוקא אם טמא כל ימי הפסח נדחה ליי"ד באי"י.

אורכו עד דאתפקד מן לכות: ט ומל"ד למימר: י מל"ד למימר גבר גבו למימר נפשא דא רחיקא לכות או פסחא קדם י"י בארבעת עשר שמשיא יעבדון ומדרין ייכלנה: מנה עד צפרא

אלו"ט שחומר ג זכאי (ספ"י - ב"ב עליו* י"י לומר ל חוק לאסקופת הו פסח בני מ יום טוב ואין אם שינוי נוסחאות י"י

אקבל תשובה אודי ואשמעה בפשיטות גנותו ופורענותו, א סברא היא, ואם נע סברא דבר ולא נע למ"ד, או היו אלו וכן הוא בספרי ויא ל"ג: פירש"י נקוד בדרך לבדו הגם ש' ממש עכ"ל, וטבל (חזקי), והוא מאמ חולה או שום אונס ונדחה לפסח שני, בשיתיה מפני הגג (ב"ב), ור' עקיבל שאם לא הגיע לשן להביא הלכות ודיני רק ככל חקת הפס

5

עֲמְדוּ וְאַשְׁמְעָה מִהֵיְצוּתָהּ יְהוָה לָכֶם: **פ** וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: **ד** בְּרַב אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יִהְיֶה־טָמֵא לְנַפְשׁוֹ אוֹ בְדַרְךְ רַחֲקָה לָכֶם אוֹ לְדַרְתֵיכֶם וַעֲשֵׂה פֶסַח לַיהוָה: **ה** בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעֲרָבִים יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל־מִצּוֹת וּמִרְרִים יֹאכְלֶהוּ: **ו** לֹא־יִשְׁאֲרוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְעַצֶם לֹא יִשְׁבְּרוּ־בּוֹ

אוריכו עד דאשמע מה דאתפקד מן קדם יי על די לבון: ט ומליל יי עם משה למימר: י מלל עם בני ישראל למימר גבר גבר ארי יהי מסאב למימי נפשא דאנשא או בארקה רחיקא לבון או לדריכון ויעבד פסחא קדם יי: יא בירחא תנינא בארבעת עשרא יומא בין שמישא יעבדון יתה על פטיר ומרין יכלנה: יב לא ישארו מנה עד צפרא ונרמא לא יתברון

ו ואמרו
א מסאבין
יא למא
יב בקרא ית
יג בנו בני
יד משה

יז להס אין
יח חק הדס
יט הכשר
כ כתלמיד
כא ילוד אשה
כב היה מדבר
כג זו ליאמר
כד חלה שזכו

כז פסח והזהר
כח אר טהורים,
כט היתה פרשת
ל פרושית הללו

למחר, והוא
אולי כי לזה
רוש לדברי
באו ביום
ימין למחר.
מזרח זו של
לומר שהגם
שלפנינו אף
ימי הפסח
אומרו למה
הם עושים
ך ששוחטין
ל לערב ואין
מאמר ביום

ויקברו בטעות
באיי.

לקט בהיר

רשי

חסרים מן המורה והכי נמי איכא למימר שהרבה מלות חסרים מן המורה לפי שלא אירעו המעשים עכ"ל, ושייכות דבר זה באמצע המאמר, שנלא מאמר זה היה אפשר לומר שהוא פורענות על איזה פגם, כגון שאמר כל דבר הקשה יבוא אלי וכדומה (וכן כתב רבינו בפ' פנחס אלל בנות אלפחד לדרך הא'), אבל מאחר שלא אמר הכתוב ויאמר משה אשאל מהקב"ה שאז יהיה משמעו אני אשאל ואם אקבל תשובה אודיע לכם, או יאמר ויקרב משה את משפטם כמו שאמר בפ' פנחס אלל בנות אלפחד, חלה אמר עמדו ואשמעה בפשיטות כדי להשמיע לנו חגיגותו ושנאו של משה שכן הוא מובטח, א"כ אין לומר שבאותו מקום יספר הכתוב גנותו ופורענותו, חלה ודאי משום שמגלגלין זכות וכו' (ג"א), ורבינו בחיי כתב שמה שהבט קודמת לשאר קריובים אם אין בן סברה היא, ואם נעלמה זאת מאדון החכמים ודאי משום פורענות, משא"כ הטמאים שנידחים ועושים בחדש אייר אין שום סברה בדבר ולא נעלמה ממנו שום דבר חלה שלא הודיעהו הקב"ה משום שזכו אליו: טז) לפי שעסקו עם עלמות יוסף למ"ד, או היו אליו מישאל ולאלפן שעשו מצות קונס לשאת את אחיהם ולעסוק עמהם, או עשו גמילות חסדים עם מת מצוה, וכן הוא בספרי ויאמרו האנשים ההמה אליו מגיד שהיו בני אדם כשרים וחרדים על המצות עכ"ל: יז) במשנה דפסחים ז"ג: פירש"י נקוד על ה"א שזרקתה וכל נקוד למעט הדבר בא דמשמע סמיה להא חיבה מהכא עכ"ל, ופירושו כאילו נכתב בדרך לבדו הגם שאינה רחוקה, ולשון הרמב"ן ז"ל ויתכן שטעם הנקודה שהיא דרך רחוקה לו בעשיית הפסח לא רחוקה ממש עכ"ל, ונוכל להרחיב זאת שהיא כאילו נכתב בלא ה"א והוא לשון זכר רחוק, כלומר האיש רחוק לא הדרך רחוקה (חזק), והוא מאמר חז"ל בירושלמי פ"ט ה"ב וז"ל ה"א שזרקתה נקוד איש רחוק ואין דרך רחוקה עכ"ל: יח) והוא חולה או שום אונס אחר שאינו יכול לבא חוץ העזרה הגם שהוא בירושלים (ואפילו צמוד - ד"ד) קרינן ביה דרך רחוקה ונדחה לפסח שני, וזו שיטת ר' אליעזר שפשיטיה דקרא מוכח כוונתה כדאמרן באות הקודם, ור' יוסי שגמקו עמו קאי בעשייתה מפני הנקודה שעליו, עוד יש ראייה מפשיטיה דקרא שאומר בדרך רחוקה "לכם" שרק לכם היא רחוקה ולא באמת (ב"ב), ור' עקיבא פליג שדרך רחוקה מקרי מן המודיעים (מקום סמוך לירושלים) ולחון, וכן מדה זו סביבות ירושלים, שאם לא הגיע לשם בתחילת שמיטת הפסח שזכר אינו יכול להגיע לעזרה עד סוף זמן שמיטה: יט) אין דרכו של רבינו להציא הלכות ודינים, וכאן ראונו לתרץ השינוי, שלעיל בפסח ראשון פסוק ג' אמר ככל חקויו וככל משפטיו, וכאן לא אמר רק ככל חקת הפסח, לפי שפסח שני אינו דומה במצוות שחן לגופו דהיינו חמץ ומצה כל שבעה אינו נוהג בו (מ"ל), ואין קושיא למה אמרה כאן, לפי שזה מאמר אחרון שמדבר בפסח שני, ופשוט הוא:

חלויי שחאמר עני ידיהס* שמגלגלין זכות על ידי זכאי (ספרי - ז"ב כס: י) או בדרך רחקה. נקוד עליו* לומר לומר לא שרחוקה ודאי חלה שהיה חוץ לחסקופת העזרה" כל זמן שחיטה (ספרי - פסחים ז"ג, פסח שני מלה וחמץ עמו בבית ואין עליו) שם יום טוב ואין חסור חמץ חלה עמו באכילתו" (פסחים שינוי ונסחאת ידים יעל היא

שיל"ת

ספר

תורת משה

על התורה

השלם והמפואר

ויקרא

מרבנו משה סופר זצוק"ל

בעל שו"ת וחידושי "חתם סופר"

יוצא לאור במהדורה חדשה מושלמת ומפוארת
על ידי מכון להוצאת ספרים וחקר כתבי יד
ע"ש החתם סופר ז"ל
ע"ה"ק ירושלים תשכ"א

מהדורת נוסענצווייז

עשרה, ברכת 'מודים' ועל נסיך שבכל יום
 עמנו ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל
 עת קניי, על כן כפרשת צו שדיבר עם
 הכהנים אמר על תודה יקריבנו. וכבר
 אמר מורי בהפלאה ז"ל בפרשת קדושים
 (להלן יט ה) לרצונכם תזבחוהו, לא
 תמתינו להקריב עד עת צרה אלא
 לרצונכם תזבחוהו, והארכתי בזה הדבר.

בתורה אינו צריך לא עולה ולא חטאת
 וכו' קסא, עיי"ש דפליג על ריש לקיש
 דאמר כל העוסק בתורה כאילו הקריב
 עולה, אלא שאינו צריך לא עולה ולא
 חטאת וכו'. ויש לדקדק הא בריש
 הפרשה (לעיל ו ב) כתיב זאת תורת
 העולה, ולא נאמר 'לעולה', ודרשו מיניה
 (תנחומא כאן יד) כאילו הקריב עולה, ולא
 דרשו בזה שאין צריך עולה, אלא רק
 כאילו הקריב, ומכל מקום עולה טוב
 מיניה, והכא אמר שאין צריך שום קרבן.

7 ע
 זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת
 ולאשם ולמלוואים ולזבח השלמים: אשר
 צוה ה' את משה בהר סיני ביום צותו
 את בני ישראל להקריב את קרבניהם
 לה' במדבר סיני. (ו לו-לה)

ויש לפרש, דהנה יש לחלק בין העוסק
 בתורה כדי לידע ההלכות היאך
 לקיים המצוה, או הלימוד רק הכשר
 מצוה ולא עדיף מהמצוה גופא, ואין זה
 לשמה של תורה ממש קסב, אך העוסקים

שלהי מנחות (קי ע"א) אמר רבא לעולה
 לא עולה ולא חטאת, מי שעוסק

העוסק בתורה
 רק כדי לידע
 ההלכות ה"ל
 כאינו הקריב
 עולה ומ"ל עולה
 טוב מיניה, אב"ד
 העוסקים בתורה
 לחבת התורה
 חשוב יותר מכל
 התעבנות

בה לשמה ממש ו
 המצות והלכותיהם,
 בפרשת עולה הואיל
 המקדש אינו קיים,
 עוסקים בה לחיבתו
 בה ומעיינים בה ומד
 החשובה יותר מעול
 אבל בריש הפרשה
 העולה, שמירי שעו
 במקום עולה קסד, זו
 הקריב, ולא קרבן מ
 אמת י

והנה מסיים אשר
 בהר סיני ב
 ישראל להקריב את
 סיני. לא אריך
 (שמעוני, רמז תקי) א"ו
 לרבות בכור ומע
 בשעה שבאו הטמא
 למשה למה נגרע לנ
 ה' במועדו (במדרש נ
 רבינו ע"ה לכו ועכ
 צריכים להקריב קרו
 לא עולה ולא מנחו
 וזהו אשר צוה ה'
 ביום צותו את
 קרבניהם לה' קסו,

משה רבינו אמר
 לטמאים
 שיעסקו בזוהר
 שהוא כדומן,
 השים לו זכיון
 דקדק פסח אתי
 בכופאי צריך
 ללמוד מרכס זה
 א"א שהי כולם
 עוסקים בקרבן

קנט. נסים נסתרים שנעשו לנו יום ויום. ולכן אומרים בכל יום 'מומור לתודה'. (מין ההתעוררות
 תשובה). קס. לחיבת הקודש נעתיק עיקר דברי הפלא"ה זצ"ל בפנים 'פות ז"ל' "אמרו חז"ל
 (נה לא ע"א) אין בעל הנס מכיר בניסו, כי מה רב טובו שהצילו הקב"ה שלא ראה ולא בא לידו
 סכנה כלל, וזהו שאמר (תהלים קו א) "כי לעולם חסדו", פירוש שראוי להודות לעולם להקב"ה כי
 חסד ה' הוא תמידית, ולולי שפעו ושמירתו בלתי אפשרי להתקיים שעה אחת, וראוי כל אחד
 לחשוב בלבו בכל עת כאילו היה רואה את הסכנה וניצל מינו או היה חוב עליו להודות, קל
 וחומר כשהקב"ה מצילו שלא בא לידו סכנה כלל, ראוי להודות כהנה וכהנה וכו'. וזהו שאמר "וכי
 תזבחו זבח שלמים לרצונכם תזבחוהו", פירוש "לרצונכם" שלא בחיוב אחר שנעשה לכם נס, אלא
 ברצון נדבה להעלות על לבכם הצלתו אתכם מובלתי סכנה כלל". קסא. עיין בריש"י שם: "אין
 צריך לא עולה וכו'. דהכי משמע זאת התורה לעולה, כלומר במוקדם העולה, למנחה בשביל המנחה,
 כגון לכם בשבילכם, כלומר התלמוד תורה מכפר על עונותינו". קסב. יסוד זה נשנה בדברי מרן
 הרב פנחס, עיין בדרשות (הח קסא ד"ה ולייטב מהח"ק ש"י ג' שב תצו ד"ה נאור מהח"ק ת"א ד'),
 ובעה"ת (בראשית עמ' נט ד"ה ופ"ת ויקרא עמ' פג ד"ה און, ובה"י נדרים פא ע"א ד"ה שאין. ובהזדושי
 נדרים (שם) יש תוספות ביאור בלשון 'תורה לשמה' ולא אמר 'לשם שמים', וז"ל שם: "אלא יש
 תורה לשם שמים ממש, אך אין מונתו אלא כדי לקיים המצות ולידע ההלכה אך יעשה המעשה,
 וכיון שכל עצמו של אותו העסק אינו אלא לקיים המצוה, אינו עדיף מוקדם המצוה גופיה, דבעידנא
 דלא עסיק בה לא מנינא ולא מוצי' (וכסוטה כא ע"א), אך עיקר מצות עסק התורה הוא מצוה בפני
 עצמה להגות בה יומם ולילה, ולהעמיק ולעיין בכל תוצאותיה ומובאותיה, כי עמקו מחשבותיה, ואם
 בחקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה (ויקרא רמז תרע"א), לא לבד לידע המצוה בשעה שצריך לה,

אלא דרוש וקבל טכר
 של תורה, לא על כונו
 התורה שעוסק בתורה
 ההתעוררות תשובה).
 קסה. לפני נדרש בן
 תשובה). קסו. מי

ולא הטאת
ריש לקיש
אילו הקריב
עולה ולא
הא בריש
זאת תורת
דרשו מיניה
עולה, ולא
אלא רק
עולה טוב
שום קרבן.

בין העוסק
לכות היאך
רק הכשר
א, ואין זה
העוסקים

ההתעוררות
"אמרו הו"ל
לא בא לירי
להקב"ה כי
כל אחד
להודות קל
שאמר "וכי
נס, אלא
שם: "אין
ביל המנחה,
בדברי מרן
הק"ה ת"א ר"י,
ובחיזוי
"אלא יש
המעשה,
הדבעידנא
מצוה בני
סותר, ואב
שצריך לה.

משה רבינו אמר
לטמאים
שיעסקו בתורה
שהוא קרבן
והשיבו לו דכיון
דקרבן פסח אתי
בנפשי צריך
ללמוד דברים והו
א"א שהרי כולם
עוסקים בקרבן

בה לשמה ממש שכבר בקיאים בכל
המצות והלכותיהם, וגם אינם עוסקין
בפרשת עולה הואיל וצריכים עולה ובית
המקדש אינו קיים, ואין זה כוונתם, רק
עוסקים בה לחיבת התורה להיות עמלים
בה ומעיינים בה ומחדשים בה, זו התורה
החשובה יותר מעולה וכל הקרבנות קסג.
אבל בריש הפרשה דכתיב זאת תורת
העולה, שמירי שעוסק בתורה של עולה
במקום עולה קסד, זה איננו אלא כאילו
הקריב, ולא קרבן ממש, והבן זה כי הוא
אמת לפע"ד.

והנה מסיים אשר צוה ה' את משה
בהר סיני ביום צוותו את בני
ישראל להקריב את קרבניהם לה' במדבר
סיני. לא אאריך בדקדוקים. בילקוט
(שמעוני, רמז תקי) איתא דרשת חז"ל לה',
לרבות בכור ומעשר ופסח קסה. ר"ל
כשעה שבאו הטמאים לנפש אדם ואמרו
למשה למה נגרע לכלתי הקריב את קרבן
ה' במועדו (במדבר טז), השיב להם משה
רכינו ע"ה לכו ועסקו בתורה ולא תהיו
צריכים להקריב קרבן פסח, כדכתיב כאן
לא עולה ולא מנחה, ולה' לרבות פסח.
וזהו אשר צוה ה' את משה בהר סיני
ביום צוותו את בני ישראל להקריב
קרבניהם לה' קסו, היינו במדבר סיני

שהוא פסח מדבר (לה'), אז אמר להם
זאת התורה שקולה כפסח.

ונראה לפרש, משום הכי אמרו למשה
למה נגרע להקריב את קרבן
ה' במועדו בתוך בני ישראל, 'בתוך בני
ישראל' הוא מיותר, פשיטא שהם בתוך
בני ישראל. אבל באו בטענה עצומה,
נהי שאין אנו צריכים פסח כי התורה
שקולה יותר, מכל מקום כיון שפסח בא
בכנופיא בכנסת כל ישראל קהל ועדה
(פסחים סד ע"א), אם כן צריך לימוד
התורה גם כן שתהיה גם כן תלמוד תורה
של רבים בכנופיא, וזה אי אפשר להם,
כי במועדו בשעת הקרבת פסחים שכל
ישראל עוסקים בפסחיהם, והם יעסקו
בתורה בבדידות, על כן אי אפשר
שתחשב כפסח, על כן אמרו במועדו
בתוך בני ישראל דייקא קסז.

פרק ה

קח את אהרן ואת בניו אתו ואת הנגרים
ואת ששן המשחה וגי' ואת כל העדות
תקח אל פתח אהל מועד. (וה ב"ג)
ברכה פרשה זו (ויקרא רבה י ג) איתא
זה שאמר הכתוב (תהלים כה ה)
אהבת צדק ותשנא רשע על כן משחך

משיחת אהרן
רוח כדו למוציא
מחטה מעליו
בעל לשיחתו
אלא לכו הו
ע"כ גם אהרן

אלא הרוש וקבל שכר, היינו החדשה עצמה היא השכר וזאת רוח לפני הקב"ה, וזהו עוסק לשמה
של תורה, לא על כונה אחרת, והיא המגינה ומצילה, ע"כ עיי"ש. (שער יוסף). קסג. וזה זאת
התורה שיעסק בתורה לעולה, הגם שאינו צריך עולה, וגם אין למעו כדו לידע אין להקריבה. (פרן
ההתעוררות השוכה). קסד. כדמשמע לשון הקרא זאת תורת העולה. (פרן ההתעוררות השוכה).
קסה. לפנינו נדרש כן מתיבת 'קרבניהם'. קסו. שהוא מרבה על כרח פסח. (פרן ההתעוררות
תשוכה). קסז. מאמר זה בשינויים קלים נדפס גם בדרשות (חדו"ס ד"ה זאת, מהדו"ק ת"כ ד"ו).

7e יט * וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן
לֵאמֹר: בַּזֹּאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר-צִוִּיתִי
יְהוָה לֵאמֹר דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר

א ומל' י' עם משה ועם אהרן
למ' ב' דא גזירת אוריתא די
פקיד י' למ' מל' עם בני
ישראל ויסבון לך תורתא
סמוקתא שלמתא די לית בה

לקט בהיר

רש"י

(ב) זאת חקת התורה. לפי שהשטן ואומות העולם
מוניקין* א' את ישראל לומר מה המלכות האחת? ומה
טעם יב' זה, לפיכך כתב זה חקת? גזירה היא
מלפני ה' * כך רבות להרהר אחרים (הנהי - גמ'):
ויקחו אליך. לעולם היא נקראת על שמך פרה
שטטה משה במדבר (הנהי): אדמה תמימה. שתהא

(א) אונאת דברים, מלשון (ויק' כ"ה י"ד) אל חונו חיס את
אחיו, ובכראשית רבה א' ב' שלא יהיו מונין את ישראל
פירש"י לשון (ישע' מ"ט כ"ו) והאכלתי את מוניך את
בשרם עכ"ל, וביומא ס"ו: ד"ה השטן פירש"י וז"ל: יצר
הרע משיב עליהם חסונה להטעות את ישראל ולומר
שהתורה אינה אחת כי מה תועלת בכל אלו לכך נכתב בהן
חוק אני ה' גזרתי עליכם עכ"ל: (ב) מה ענינה, ולמה לכס

שינוי וסחמות - סיבוב - ואין וסח"ח

זאת, ולמה לא די להעביר הטומאה ולטבול גופו, ומה טעם שמעט אפר מצרית את הטומאה: (ג) לשון רש"י ביומא ס"ו:
חוק משמע שאינו אלא גזירת המלך, כמו (ש"א ל') וישמיה לחוק, וישם אותה יוסף לחוק (ברא' מ"ו) עכ"ל, ואין להקשות
שכמה פעמים מצינו בתורה חוקה במלות שיש להם טעם נכון גלוי לכל בר דעת, כגון זאת חקת הפסח, אין זו קושיא
כלל, שאין חיצת חוק אומר שאין לה טעם, שאין המלך מלכות של חסד גוזר על עמו גזירות בלי טעם, אלא פעמים רובה
בהעלם הטעם מטעמים שונים, ופעמים מגלה טעמו, ופעמים ידוע ומוזן הטעם, אבל כל פקידה וזווי ומשפט היוצא מן
המלך אל עמו ומן האדון לעבדו או מן האב לבנו ומן הרב לתלמידו כולם יכולים להקראות חוק, שכל שלא נתלה הזווי בטעם
אין הטעם מעלה ולא מוריד, ואין להתחכם רק לקבלו בחוק ולא יעבור, עם כל זאת ישנם מקומות שבהכרח לפרש חיצת חוק
דוקא על מלות שאין טעמם ידוע, כגון אם אמר הכתוב כמה לשונות ביחד כגון (שמות ט"ז כ"ו) והאונת למצותיו ושמרת כל
חקיו, פשוט הוא שהכוונה על גזירות שלא נודע טעמם, וכן כמה שלפנינו חוק ממה שכל המאמר מיותר, הלא אין לו שחר
לכאורה, בשלמא לקמן סוף פסוק יו"ד שהתחיל לבאר דיני הטמאים שפיר מה שאמר והיתה לבני ישראל וגו' לתקת עולם,
וכן בפסוק י"ד זאת התורה אדם כי ימות וגו' שפיר, אבל כאן שבא לנאות לאלעזר להכין אפר פרה מה זה הקדמה זאת חקת
התורה, ולכל הפחות היל"ל אחר דבר אל בני ישראל זאת חקת התורה, ויש עוד להקשות למה אמר ב' לשונות חקת התורה,
וכי זה כל התורה, היל"ל זאת חקת הטהרה או הטומאה, ולמה ב' פעמים חיצת לאמר וכו', אלא ודאי בהכרח לפרש עז"ה,
(זאת) פרהה זאת של אפר פרה (חקת התורה) מהיה אללכם מאותן מצות שנתורה שהם גזירה בלי טעם כדי להשיב תשובה
לכל שואל ומשיב ומקנטר, שאין לנו מהרהרים אחר גזירת מלכינו ב"ה (אדה"ח - כ"י - רעוד): (ד) משום דקשה, הלא
משה לא נחעסק בה, אלא אלעזר מתחלה ועד סוף, גם לא היה לצורך משה אלא לישראל, למה אמר א"כ אליך, בשלמא בפי'

אור החיים

חורה מקבלין טומאה, ולכל סברות רז"ל (שם)
אפילו להמחמירים בצעלי קריין מטעם שצריך
באימה וציראה וכו' מודים בטמאי מת שמתרים
בעסק התורה. ויחצאר הענין על פי מה שאמרו
צפרק צתרא דניזר (ס"א): ופסקו רמב"ם צפרק א'
מהלכות טומאת מת שאין הכותי נעשה טמא מת,
וזכ לשונו שאם נגע במת או נשאו או האהיל עליו

(ט) **ב. זאת חקת התורה.** צריך לדעת למה
כינה למצוה זו שם כללות התורה,
שכיה לו לומר זאת חוקה וגו' או זאת חקת
הטומאה או חקת הטהרה כדרך אומרו (שמות
י"ב) זאת חקת הפסח, ואין לומר שנתכוון להצריך
טהרת אפר פרה לעסוק בתורה, כי לא כן מצינו
לרז"ל שאמרו (ברכות כ"ב), שאדרבא אין דברי

אור בהיר

(א) וכן נאפר פרה הוא דוקא טומאת מת.

הרי הוא כמו ש
שנענה וכו' עד
בני ישראל משנ
התורה שזולת
ומעשה טעמנו
חקת התורה פי
טהרה תסובב
נעשו עם בני
חאצים להדבק
עליונה צחיכה
או יאהילו עליו
ולא תחפון להפר
צמלוח האמורה
כן תחצבה הטו
צפסוק אדם כי
ואין אוב"ע מטמ
אחר ענין זה לב'
מלאה דבש ואחת
לחון מהחדר אוח
לה כל הצבוצים
הגם שיכנסו לה
כמו כן אדם מני
המתוקה והעריב
יתקבלו הקליפות
התאצים המיד
ולזה יטמא צאהל
פתוחה לחצרתה
מה שאין כן אשר
מהקדושה אין כל
הממית הנדבק
התורה. וצוה מלא
צמלרים הקפיד ה'
למול כאומרם ז"ל

(ב) ס"מ וכת דלילה.
הגם שנעשה שחיטת ה'
וא"כ אין לך מצוה שלא

מוֹמָא דְקָא סְלִיק עֲלֵהּ נִדְא: אֵינְיָבָה מוֹם אֲשֶׁר לְא־עֲלָה עֲלֵיהָ עַל: וְנָתַתָּם אֹתָהּ אֶל־אֱלֻעֶזֶר הַכֹּהֵן

רש"י

לקט בהיר

תמימה באדמימות" ש"ס היו זה שתי בערות תורה ויקחו חליק שמן זית אפשר שמה היה מחטק צו בערות" פסולה (כפ"י - פ"ה ב' ה'): (ג) אלעזר. (רא"ם), גם משה היה מדליק את המנורה ב' ימי המלואים (ב"ב), או אפשר באופן אחר, הלא דברו של הקב"ה היה בלשון רבים אל משה ואל אהרן, גם אמר הכתוב "ונתתם" אותה אל אלעזר וגו', מן הכתוב פירושו אחס משה ואהרן תחת אותה אל אלעזר, א"כ למה באמצע אמר לשון יחיד, היל"ל "דברו" אל בני ישראל ויקחו "אליכס" (לברוש), והענין למה דוקא במצוה זו הקפידה תורה לתלותה במשה, אפשר שהוא משה ידע טעמה וכל סודותיה, שרק לומר לישראל צוה הקב"ה בחוקה, לזה כל פרות שעשו אמרו וכיוצו על דעת משה שעשה פרה במדבר (אזה"ח), ואפשר שמטעם זה צוה הכתוב להניח למשמרת מאפר זה דוקא (ג"א), גם כולם נריכים לאפר פרה של משה שהיה נחון בהר המשחה לדורות (מהרי"א): (ה) פי' שבהכרח לקשר תביעת תמימה לתביעת אדומה, ואינה מאמר בפני עצמה שהיא תמיים בלא מוס, שזה כתיב לנדו אשר אין זה מוס (רא"ם), והגם שאפשר היה לדרוש תביעת תמימה על דברים אחרים (עיין במפרשים), כאן דברים מוכיחים, מדכבחה החורה אלל אדומה סברה היא שהיחור נא לומר תמימה באדמימות, וכן כתבו החס"ם בחולין י"א ד"ה טעמת עיי"ש, וכלל תביעת תמימה היינו אומרים ש"ס רובה אדומה נקראת שפיר פרה אדומה (ג"א): (ו) לדוגמא נקט שחורות, ולא דוקא, שכל גוון שיהיה אין עוד תמימה באדמימות (רא"ם), ואפשר שלרבותא נקט שחורות, שהגם שנוכל לומר האי שחור אדום הוא אלא שלקה אעפ"כ פסול (שהכתוב אומר תמימה באדמימות פי' בלי ליקוי) וכ"ש שאר מראות (מ"ל), ומה שאמר "שתי" שערות זה האמת, כי כל שיעורין הלכה למשה מסיני (רא"ם), אבל אין ראיה ממה שידענו שאין שער פחות מששים, שהלא בכתוב לא נזכר תביעת שער, וזמן מזה עיין בפ' תוריע בפסוק י"ג ג' ושער בנגע ובלקט בהיר אוח ה' שהצאתי לשון הרמב"ם ז"ל "ובא הקבלה מיעוט שער ב", ועל זה אין להוסיף וממנו אין לגרוע:

אור החיים

על הדינים, אדומה כי הוא זה סימן הגבורה הדינים, תמימה באין שער שחור, וכן אמרו ז"ל (פרה פ"ב) ב' בערות שחורות פוסלות אותה, ולא בערותיה לנד אלא אפילו קרניה ועלפיה נריכים להיות אדומים (ש"ס), אבל שחורות ואין לריק לומר לבנות פוסלות, אשר לא עלה עליה עול כי הטול ימהק הדינים בסוד מאמרים (ברכות ה'). יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם ש"ס בחינת הדינים, גם שריפתה באש הוא בחינת הדינים, ובהקצנות הדינים באפר יעשו הברחה לעומתה הדבוקה באדם מהמתה ש"ס הוא אינה אלא רצועה רעה מלד יסורי המשפט, וראיהי בספרי זועא ופסקו רמב"ם בפרק א' מהלכות פרה אדומה אין לוקחין עגלה ומגדלין אותה שנאמר ויקחו וגו' פרה ולא עגלה עד

באן, ולפי מה שאמרנו שכל מעשיה הם בחינת המשפט יש טעם בדבר, כי ש"ס פרה יגיד מספר הידוע למספר בחינת הדינים כידוע ליודעי חן, לזה נזכר ה' שיקנו אותה כשיש בבחינת מספרה מספר אשר תכוון אליו, אבל אם יקנו עגלה קונים דבר שאין בו המספר אשר אנו נריכין לו, והגם שמגדלין אותה עד שנקראה פרה, אף על פי כן וקפיד ה' על שעה הקנין כדי שיהיו קונים דבר שהכוונה בו ש"ס רפ"ה דינים:

ג. ונתתם אותה. אמר אהבה"י לפי מה שאמרו רז"ל (פרה פ"ד) שמפי השמועה למדו שאר פרות נעשות צין בכהן גדול צין בכהן הדיוט דייק לומר אותה אל אלעזר אבל מכאן ולהלאה אין חיוב צנסן:

אור בהיר

טז) והוא מיותר.

בִּיה יְהִי מִסָּאב עַד רְמָשָׁא: יִטְמָא וְהִנְפִישׁ הַנְּגַעַת הַטְּמָא עַד-

רש"י

לקט בהיר

והנפש הנגעת. זו בטמא מהל"י הטמא עד הערב, כחן למדנו^ט. שהמת אבי אבות הטומאה והנגוע זו אב הטומאה ומטמא אדם, זו* פירוש לפי משמעה והלכותיה, ומדרש אגדה העתקתי מיסודו של רבי משה הדרשן, חכו: (ב) ויקחו אליך. משלהם^י כשם שהם פרקו חמי הזב נעגל (משלהם) כך יצאו זו לכפרה משלהם* (ה"ה): [פרה אדומה. משל לצן שפחה שטיף פלטיין של מן אמרו תבא אמו ותקנה הלוואה* כך תבוא פרה^{יא}] ותכפר* (ה"ה) על העגל שיעו נוסחאות. והו' זה. עליהם. יצאת נה. ותקטן.

הטמא בכלל והיה די לומר וכל אשר יגע בו (בא"י): (לח) שהכחוב אומר והנפש הנגעת ולא אמר להיכן נוגעת, ודאי שוא"ו זו וא"ו המחלק, במקום חיבת "או", והנפש או הנפש, כי רישא דקרא מיירי בכלים הנוגעים באדם שהוא טמא מת ויטמא דקאמר קרא טומאה כיוצא בו קאמר פי' טומאת שבעה, ועל זה אמר הכתוב או הנפש הנגעת באותו טמא שאמרנו, או דינו של נפש זו היא טמא רק עד הערב ולא טומאת שבעה (הגר"א באליהו רבא אהלוח א' ג'): (טל) דוקא מכאן מאומרו והנפש הנגעת למדנו זאת, ולא מאומרו וכל אשר יגע בו, לפי שכול

לומר שפי' כל אשר יגע בו כל אוכל אשר יגע בו (ולא כלים) שמקבל טומאה גם מולד הטומאה, וא"כ יכול להיות שהמת אב הטומאה ואדם וילד הטומאה והמאכל שני לטומאה, אבל מסיפא דקרא שאמר שטמא מת מטמא אדם אחר א"כ הוא אב הטומאה והמת אבי אבות (רא"ם), וזה הטעם שהוליא הכתוב את האדם לבדו ולא כללו בכל אשר יגע בו (בא"י), והש"ח כתב כאן בחוץ דבריו "וכלים נטמאו מראשון" וזה אינו אמת: (מ) פי' מה נשתנה פרה אדומה משאר קרבנות לצור שקונים ממשות הקדש ולא נאמר בהו ויקחו, שלא הקהל לוקחים אלא משה או הממונה, אבל כאן צריך דוקא ליקח בכונה שכל הצבור לוקחים לכפרה, ואפשר שלא לקחו פרה זו הראשונה ממשות הקדש אלא כל אחד משתתף בו דוקא לשם פרה, וכשם שאהרן לזה ליקח מן הנשים והם פרקו משלהם כן יתנו דוקא משלהם (בד"א): (מא) פי' ולזה צריך להיות דוקא פרה מה שלא מנינו כן בשום קרבן - הקשה הרא"ם ז"ל חנן במשנה דר"ה שאין לוקחין שופר של פרה ואמר עולא הטעם משום אין קטיגור נעשה קטיגור, הרי שפרה ועגל היינו הך, א"כ היאך ליקח פרה אדומה לכפר, ותירץ ע"פ הגמרא דשמי עבודת פנים, וחור והקשה מלקמן שדוקא אלעזר ולא אהרן שהוא קטיגור, ותירץ שמהרן עלמו אפילו בחוץ חיישינן, ונראה לי לומר שאין כאן קושיא בכלל, דזיל במר טעמא, שכהן גדול ביה"כ או שליח לצבור בר"ה שצא לרצות ולפייס את המלך ב"ה וללמד זכות על כלל ישראל ולהשתיק את השטן המקטרג צריך לזהר ביותר שלא ליתן פתחון פה לשטן שלא להזכיר שום פשע ועון, לזה אם יבא צהב או יתקע בשופר פרה צה יתעורר המקטרג ויטעון שאין למחול להם על עוונותיהם כי הלא כמיזב וביזים פקדי ופקדתי, אבל צמה שלפנינו שכל הקרבן בא לכפר מעשה העגל עלמו ודאי שצריך הסניגור להגיד ולפרש על מה הוא צא, ואין ענין אין קטיגור לכאן כלל, אדרבה היבא דמי תשובה באותו מקום שבו באותו זמן ובאותו יום, ולזה אמרו חז"ל משל הדומה למשל שדוקא אמו בעצמה צריכה לקנות, ודוקא אמו ולא הבן בעצמו שאם יבא הבן יגרשוהו משם ויאמרו לו אל תיגש אל הפלטיין ואל תתראה לפנינו והיאך עזרת כל לבא לכאן אם טינפת פלטיין של מלך, א"כ נכון הוא שדוקא אלעזר ולא אהרן (מדברי הג"א שהרחבתיו): (מב) וא"ת מה ענינה של פרה זו לכפר על העגל הלא אין זו קרבן הנתון על המזבח לכפרה, הפרה נעשה

אור החיים

הלא מה שאנו אומרים אין עונשין מן הדין הוא על עונש מיחה של בית דין של מטה וכאן לו יהיה שנטמא ונכנס למשכן עמא"י מיחתו בידי שמים, ועוד לצד מזה כשנשכיל על דבר נראה כי מה אורו מן הדין הלא מן הכתוב, ואולי שסובר תנא זה

אור בהיר

מ"ק שמשמעות "כל" הבא הוא אפי' מקמתו, ואפי' בלא ייתור וכל אשר וגו'. (בט) פי' האמת שכלן אין שייך הענין של עונשין בכלל שהלא אין שום איסור ושום עבירה ועון ליטמא את עצמו (חוץ מכהן) ואין כאן עונש בכלל, אלא לו יהיה שכוונתו שאמר שנטמא נכנס למקדש או לכל קדשים, הלא עונשו של זה בכרת (בידי שמים) ועל זה אין נפ"מ אם בא האזהרה בפירוש או ע"י ק"ו. (ל) שאם אדם בא אל האהל הלא ידו ורגלו בא עם.

בְּרֵי דִי
שְׁתִּיצִי
אֲרִי יִת
תָּא קָא
הוּא:
וְדִרִי
וְשׁוּהִי
מִסָּאב
בִּיה
יִקְרַב

למה:
וְשִׁי:
וְיִי:
וְכֹלֵת
מֵה
לִק
וְיִגַע
וְכֵל
וְמֵא:

וְנֹה,
וְעִינִן
וְעֵה
וְאֹמֵר
וְאֵל
וְכֹזֵב
וְשֵׁה
וְיִגַע
וְזֹס
וְאִים
וְיִגַע
וְכֵס
וְשֵׁה
וְשֵׁה
וְאֵן
וְמו
וְיִק
וְמֵה

11

שיל"ה

ספר

חתם סופר

דרשות

השלם המפואר

כרך שלישי:

פרשת שקלים, ערב ר"ח אדר, ז' אדר
פרשת זכור, פורים, פרשת פרה, פרשת החודש

מרבנינו משה סופר זצוק"ל

בעל שו"ת והידושי "חתם סופר"

יצא לאור במהדורה הראשונה בשנת תרפ"ט מכתב"ק,
בתוספת ציונים מתנ"ך ומהז"ל, והערות "שער יוסף"
על ידי הגה"צ רבי יוסף נפתלי שטרן זצ"ל חתן הג"מ שלמה אלכסנדרי סופר זצ"ל
בן מרן רבי שמעון סופר זצ"ל אבדק"ק קראקא ובעל מכתב סופר
בן מרן רבנו המחבר זצ"ל

ועתה יוצא לאור במהדורה מושלמת חדשה ומפוארת
על ידי מכון להוצאת ספרים וחקר כתבי יד
ע"ש החתם סופר ז"ל
ע"ה"ק ירושלים תשנ"א
תשע"ה

מהדורת נוסענצווייג

דרוש א

[לפרשת פרה תקס"ב לפ"ק]

זהו השגחה נפלאה מאת ה' לטוב.

וזהו הארץ הנשמה היתה כגן עדן, אחר שסבלו יסורים הושיעם ה', והיתה זה בשעה שהערים בצורות ישבו, כי בעת הגאולה השלימה כתיב (זכריה ב ה) פרוות תשב ירושלים, אמנם עתה הם בבחינת בצורות, ומ"מ היתה כגן עדן, מזה ידעו ויבינו כי ה' יתברך הוא המושיע לעמו ישראל מכל צרותם, הוא המסיר יגונם ואנחותם, ונפשות עגומים ישמח לטובה, אמן.

מטובים לטובה קודם הגאולה מבינים שחט"ת הוא המושיע

בהפמרה (יחזקאל ל"ו ל"ה), ואמרו הארץ הלזו הנשמה היתה כגן עדן והערים החרבות וגו' בצורות ישבו, וידעו הגוים וגו' כי אני ה' בניתי הנהרסות נטעתי הנשמה אני ה' דברתי ועשיתי. ר"ל שהיתה כגן עדן שהוא התענוג היותר גדול, ומ"מ אין אדם זוכה לו אלא על ידי יסורים תחלה (ברכות ה' ע"א), ה"צ אחר שסבלנו צרות יושענו ה'. ואם תהיה כזאת בשעת גאולה שלימה אין חרוש כל כך, אבל ואני בתוך הגולה, ומ"מ ירומם ה' קרן עמו.

אחרי שסבלים צרות ויסורים זוכים לתענוגים גדולים אפילו בזמן הגלות

דרוש ב

[תשא ופרשת פרה תקס"ג לפ"ק]

ופקדתי (שמות ל"ב ל"ד), שחטא עגל שמור בכל דור (סנהדרין ק"ב ע"א). ולרבי משה דרשן שפרה מכפרת ה"ה נמי העסק בה מכפר, ע"ד (הושע י"ד ג') ונשלמה פרים שפתינו (תנחומא אחרי י'). וידוע נמי מי שאינו מודה שקרבן פלוני מכפר על דבר פלוני אזי אין לו כפרה בו (רמב"ם הל' שגגות פ"ג ה"ו).

לפי ר"א שהפרה אינה יולדת אלא מומר שהיא מכפרת על העגל

והנה רבי אליעזר דאמר פרה בת שתים דוקא, וידוע דפרה בת שתים אינה ראויה להוליד, כמבואר ריש פ"ג דכבודות (י"ט ע"ב) במתני', ואי הוה ס"ל כרבי משה דרשן תבוא אמו ותקנח צואת בנה היה יותר ראוי לקחת פרה

בילקוט פרשת חקת (רמז השנ"ט), כשעלה משה למרום מצא להקב"ה, אומר הלכה מפי אומרו, אליעזר בני כך הוא אומר פרה בת שתים עגלה בת שנתה, אמר לו ריבוננו של עולם עליונים ותחתונים שלך ואתה אומר הלכה בשמו של בשר ודם, אמר לו צדיק אחד עתיד לעמוד מבני ור' אליעזר שמו, ותחלת עסקו בפרשת פרה, כך הוא אומר פרה בת שתים וכו', אמר ריבוננו של עולם יהי רצון שיהיה זה מיוצאי חלצי וכו'. והענין תמוה. יש לפרש כך, ידוע כי לדעת רבי משה דרשן הפרה מכפרת על מעשי העגל (רש"י במדבר י"ט כ"ב), וידוע נמי וביום פקדי

74 חטא העגל מתכפר בכל דור עליו שיעסקו בפרשת פרה

[רי"ה ד']

הראוי לילד, אלא על כרחך לית ליה לרבי אליעזר דפרה מכפר על מעשי עגל, וכיון שכן אין לו כפרה בה על חטא עגל השמור לדורו של רבי אליעזר, ואי היה תחלת עסקו של רבי אליעזר בפרשת פרה בדין אחר, כבר מתכפר קודם שחידש דין זה, וכבר אתכפר ליה מקמייתא, אבל להיות תחלת עסקו בדין זה נמצא שלא נתכפר כלל בפרשת פרה.

והנה אמרו במסכת עדיות (פ"א מ"ו) מפני מה נשנה דעת היחיד בין המרובים לבטלה ע"ש, וה"נ קשה גבי הקב"ה מה לו להזכיר דעת רבי אליעזר לבטלה, כיון שאין הלכה כמותו. אמנם לפי הנ"ל אמר הקב"ה כן בשמו מפני

הזכירה את דעת ר"א בין טליתתו אף כפרה על העגל

שיש נפקותא בדיני שמים אם לכפר לו חלקו בעגל או לא.

וזה היתה שאלתו של משה רבינו ע"ה, מה לו להקב"ה להזכיר דברי היחיד לבטלה, ולגבי הקב"ה לא שייך תירוץ המשנה דעדיות א'. ותירץ לו הקב"ה צדיק אחד עתיד לעמוד ויהיה תחלת עסקו בפרשת פרה, ויאמר כן בתחלת עסקו, נמצא שלא יהיה לו כפרה בפרה, והתפלל משה רבינו ע"ה שיהיה מיוצאי חלציו שאינם צריכים כפרה על חטא העגל, שהרי אמר לו הקב"ה ואעשה אותך לגוי גדול (במדרב ר"ד י"ב), שמע מינה שיוצאי חלציו שלו אינם בחטא עגל ואינו צריך כפרה.²

משה התפלל שר"א יהיה מיוצאי חלציו כדי שלא יצטרך כפרה

כמה פסוקים הרומזים לתורה ופיהת צדיקים

חורבנו כמיתר כ"י היום יהו אותיות אי

וה"נ רמז וזא באהל (ו) התורה ועל מי מית"ה, ובייחח באהל, ור"ת ז אותיות איכ"ה, בד"ד העיר (אי) שהוא התורה, א' ל"ג) על פנ הדר"ה (איכה א' הנ"ל מתיבות תשאר איך ישו על פי מה שרמ אבינו בית אל י"ב ח"י), שרומז אברהם אבינו ע הנקרא בית אל וקדש קדשים ג שהוא בית המד למזבח למזרחו רומז ללשכת ה (דברים ל"ג כ"ח) חורבן בית ה מדרשות ונגזר שיתרבו ר"ל (ג) ישב בד הע"י, ז

דרוש ג

בעזה"י, לפרשת שמיני והוא פרשת הקס"ה לפ"ק

כי היום יהו' נראה אליכם (ויקרא ט"ד). הנה רמז בכאן רמז גדול כי עיקר גילוי השכינה הוא במלת אנכ"י שבמתן תורה, כמי שאומר הריני בכל מקום שתקראני. ועיקר הסילוק וההסתר רמזו במלת איכ"ה שבשעת חורבן בית

בר"ה איכה אנכ"י נמנים גילו השכינה ופיהת צדיקים

המקדש, לשון אי כה"א, כשואל אי"ה המדה הנקראת כ"ה"ג, או אִיְכָה, וכשם שבשעת בריאת העולם רמז בנין בית המקדש וחורבנו בכת אחת בפסוק (בראשית א' ב') והארץ היתה תוהו ובהו (ב"ר ב' ז'), ה"נ מיד בחנוך המשכן נרמז

א. "שאם יאמר האדם כך אני מקובל, יאמרו לו כדברי איש פלוני שמעת". וע"ע ט"פ מ"ה. וראה עוד להלן ח"ג פרה דרוש ה [ר"ט א'] ד"ה במדרש. ב. בליקוטי חבר בן חיים ח"ד הוסיף בשם מרן: "כי זולתו, אפילו שבת לוי שלא חטאו עכ"פ ערבות היה להם, ומשה רבינו ע"ה שהיה בדר סיני הוא לבדו אינו צריך כפרה". וכ"כ מרן בחת"ס עה"ת קרח פ"ה א' ד"ה אל. א. ראה זהר ח"א כ"ט ע"א: "ויקרא ה' אלוקים אל האדם ויאמר לו איכה (בראשית ג' ט'), הכא רמזו ליה דעתיד להרבא בי מקדשא ולמיבכבה איכה. הוה דתניב איכה ישבה בדר. א"י כ"ה". ג. עיין רבינו בח"י במדבר ז' כ"ג ד"ה וע"ד הקבלה.

ולא בכבש שהוציא את הראשונה הוציא את השניה. אית לך למימר על אותו צדיק שהיה שהין.
רבי אבין בשם רבי אלעזר משום סילסול פרה.

ויקחוי אֵלֶיךָ. א"ל הקב"ה, משה, לך אני מגלה טעמי פרה, אבל לאחרים חוקה. כתיב והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון (זכריה יד, ו) דברים שמכוסים מכם בעולם הזה עתידין להיות צפים לכם כהדין בולוס [פי' מראה של זכויות]. הדא הוא דכתיב והולכתי עורים בדרך לא ידעו בנתיבות לא ידעו אדריכם אשים מחשך לפניהם לאור ומעקשים למישור אלה הדברים עשיתים ולא עזבתים (ישעיה מכ, טז). אלה הדברים אעשה אין כתיב כאן אלא עשיתים, כבר עשיתים לרבי עקיבא וחבריו. דאמר רבי אחא דברים שלא נגלו לו למשה נגלו לרבי עקיבא. וכל יקר ראתה עיני (איוב כח, י), זה רבי עקיבא.

76

זית רענן
פספס פרה. מעלה לפרה אדומה: ושלו קיימת. פירוש שלעולם נוטלין מאפר פרה משה לקדש אחרים: אמר רבי ברכיה טבח גדול יהיה בארץ. אמר בשמים יהיה ג"כ זבח מעט לשם שלהם. ודייק מדכתיב וטח לה' בצלחה וטבח גדול כדרך אדום:

ויקחוי אֵלֶיךָ, רבי יוסי בר חנינא אמר רמז שכל הפרות כלות ושלו קיימת. רבי אחא בשם רבי יוסי בר חנינא בשעה שעלה משה למרום, שמע קולו של הקב"ה שיושב ועוסק בפרשת פרה ואומר הלכה בשם אומרה, אליעזר בני אומר פרה בת שתים ועגלה בת שנתה. אמר משה לפני הקב"ה, רבוננו של עולם, העליונים והתחתונים ברשותך ואתה יושב ואומר הלכה משמו של בשר ודם. א"ל הקב"ה, משה, צדיק אחד עתדי לעמוד בעולמי ועתיד לפתוח בפרשת פרה תחלה, רבי אליעזר אומר פרה בת שתים ועגלה בת שנתה. אמר לפניו, רבון העולמים, יהי רצון שיצא מחלצין. א"ל הקב"ה חייך שיצא מחלצין, הדא הוא דכתיב ושם האחד אליעזר (שמות יח, ד), ושם אותו המיוחד אליעזר.]

פרה אדומה. מפני מה כל הקרבנות באים זכרים והיא באה נקבה. אמר רבי אייבו משל לכן שפחה שטינף פלטיין של מלך אמר המלך תבא אמו ותקנח הצואה. כך אמר הקב"ה תבא הפרה ותכפר על מעשה העגל. פרה, זו מצרים שנאמר עגלה יפהפיה מצרים (ירמיה מו, כ). אדומה, זו בבל שנאמר אנת הוא רישא דדהבא (דניאל ב, לח). תמימה, זו מדי. אמר רבי חייא בר אבא מלמי מדי תמימים היו, אין להקב"ה עליהם אלא עבודה זרה שקבלו מאבותיהם בלבד. אשר אין בה מום, זו יון. אלכסנדרוס מוקדון כד הוה חמי לשמעון הצדיק הוה קאים ליה על רגלוהי ואמר ברוך אלוהו של שמעון הצדיק. אמרו לו בני פלטיין דידיה מן קמי יהודאי את קאים. אמר להון כד אנא נחית לקרבא כדמותיה אנא חמי ונצח. אשר לא עלה עליה עול, זו אדום הרשעה שלא קבלה עליה עולו של הקב"ה. ולא דיה שלא קבלה, אלא מחרפת ומגדפת ואומר מי לי בשמים (תהלים עג, כה).

ונתתם אותה אף אלעזר הכהן, אל אל עוזר. והוציא אותה אף מחוץ למחנה, מלמד שהוא עתיד לדחות את שרה (של כרך גדול) ממחיצתו. ושחט אותה לפניו, שנאמר כי זבח לה' בכצרה וטבח גדול בארץ אדום (ישעיה לז, ו). אמר רבי ברכיה טבח גדול בארץ אדום.

ציון המדרש לשם שם מ' מא פסיקתא דרבי פיד מב שם

ברית אברהם

גזרתי. עיין נספר מהר"ר אליהו בן חיים עלה קנג רלד עמוד רביעי. ונספרת משה נפרשת יתרו נספוק ונס עמוד שלישי. בשעה שעלה משה למרום וכו' עד האחד אליעזר. ונספר לפנת פענח עלה קסט ע"א. ונספר המיוחד אליעזר. עיין צאור מאמר הזה ציד יוסף עלה עוללות אפרים עלה קנג עמוד א. מפני מה כל

ושרף את הפרה לעי ודוכסיה ואיפרכ בדקן ועורבי מערבך וי ונד
לברט אחר פרה, אלו ישראל, שנאמר (שה"ש ה, ב). אשר אין לא עלה עי ונתתם אותה אל אל אותה אל מד

ושרף את הפרה לעי ואת בשרה ושרף באש (מ"ב שם). ו ולקח, זה נבוכדנצר. ואסף, זה הקב"ה דכ דכתיב ביה ה' ברע (חבקוק א, ג). את זה ירושלים שהיא טהור ומיטהרין על ידי כהן, ו

וידבר ה' וגו' זאת ד פורט בתחלה ו וכללה בסוף. ואתם תו קדוש (שמות יט, ו) פרט אל בני ישראל (שם) כלי מג כלל, כל בן נכר לז חקת התורה כלל, ויקחו פרט, כלל ופרט אין בנ ציון המדרש מג שם מד פסיקו

הקרבנות זכרים וזו נז קרע לצור ומנן בתמורה נ ען הזכרים. הכי גרמינן בסוף. כדמקיים ואולי: זו פרט. דמשמע דקאי אמשו

שיל"ת

ספר

תורת משה

על התורה

השלם והמפואר

במדבר

מרבינו משה סופר זצוק"ל
בעל שו"ת וחידושי "חתם סופר"

יצא לאור במהדורה חדשה מושלמת ומפוארת
על ידי מכון להוצאת ספרים וחקר כתבי יד
ע"ש החתם סופר ז"ל
עיר"ק ירושלים תוכב"א

מהדורת נוסענצווייג

פרשת חוקת

פרק יט

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר:
וְאֵת חֻקֵּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' לֵאמֹר
דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה
אֲדָמָה תְּמִימָה.

אין לדחות
אח"כ ולהסביר
להם טעמי פרה
אלא נאמר להם
שהיא חוקה

יש לדקדק האי לאמר מיותר שכבר
נאמר לאמר לפני זה, ואחריו נאמר
עוד דבר אל בני ישראל. הנה רש"י פירש
שטן ואומות העולם מונין על כן כתיב
חוקה גזירה היא וכו'. וקשה מה תשובה
היא זו הרי על זה יהיו מונין. אמנם אין
ספק כי כל המצוות הם חוקים ואפילו
אותם שהם עדות וזכרון מכל מקום נעו
מעגלותיה לא תדע, ומכל מקום מצוה
יש להסביר טעם לכל מצוה ומצוה לפי

הפשוט הנראה, ומכל מקום נדע שיש
גבוה על גבוה, ומי בא בסוד ה'. ועוד,
דע מה שתשיב לאפיקורוס לדחותו בקש
בכל האפשרי, כדרכי יוחנן בן זכאי
(מנחות סה ע"א) שהשיב לצדוקי שאמר
משה רבינו ע"ה אוהב ישראל היה וכו',
ואמר לאויבי דחיתי בקש, ופרה אדומה
כיוצא בה שיש להסביר טעמו כטעם רבי
משה הדרשן ושאר טעמים, ואעפ"י
שאינם מספיקים הרי הוא ככל התורה
כולה, וכשאומות העולם מונין יש
לדחותם בקש, ואפשר בטעמים יותר
מקובלים ממה שאנו יודעים בבשר
וחלב, וכלאים, אלא גזירת הכתוב
בפרה אדומה שלא נדחה אומות העולם
בקש ובשום טעם, אלא נאמר להם שהיא

א. לשה"כ מט"ל ה' ג. שם (ויפירט"י): "שהיו בייחוסין אומרים, עצרת אחר השבת, ניטפל
להם רבן יוחנן בן זכאי ואמר להם שוטים, מנין לכם, ולא היה אדם אחד שהיה משיבו, הוין מוקין
אחד (בייחוסין הויה) שהיה מפטפט (בדברי יוחנן) כנגדו ואמר, מיטה רבינו אוהב ישראל הויה, ויודע
שעצרת יום אחד הוא, עמד ותקנה אחר שבת כדי שיהו ישראל מחענגין שני ימים. קרא עליו
מקרא זה, אחד עשר יום מתורב דרך הר שיעיר, (שאם היה משה מוליך את ישראל דרך הר שיעיר
היו באין באחד עשר יום לקדש שהיא סמוכה לארץ ישראל) ואם מיטה רבינו אוהב ישראל הויה,
למה אחרן במדבר ארבעים (ודיחו בעלמא קאמר ליה משום שהוא היה אומר דברי הבל), אמר
לו, רבי, בכך אתה פוטרני, אמר לו, שוטה, ולא תהא תורה שלמה שלנו כשיחה בטילה שלכם
(לדחות אדם בקנה ובקש כשיחה בטילה שלכם דלנו יש ראיה ולכם אין ראיה)". ג. ברמב"ן
(דברים י' כא): "היותו קדושים שלא נהוה עם אכזרי לא ידחמו שנחלוב את האם ונוציא ממנה
החלב שנבשל בו הבן". ובריקאנטי שמות פרשת מטפטים פרק כג פסוק יט "וישמא כי טעמו הוא
כסוד הכלאים". ד. ברמב"ן (ויקרא יט טו): "והטעם בכלאים, כי השם ברא המינים בעולם, בכל
בעלי הנפשות בצמחים ובבעלי נפש התנועה, ונתן בהם כח התולדה שיתקיימו המינים בהם לעד
כל זמן שירצה הוא יתברך בקיום העולם. וצויה בכוחם שיוציאו למיניהם ולא ישתנו לעד לעולם...
והמרכיב שני מנין, משנה ומכחיש במעשה בראשית, כאילו יחשוב שלא הטלים הקב"ה בעולמו
כל הצורך ויחפוץ הוא לעזור בבריאתו של עולם להוסיף בו בריות".

חוקה ואין ו
יותר טוב ל
כל שהו, מכ
מלפניו שלא
חוקה היא.
אשר ציוה
שהיא ח

פרה אדומה היא
וק אכל בחייתה
של אהרן אינה
חוק אלא שרוא
ראוי לכך

ואת חקת
דבר אל בני
אדמה תמימ
יש לדקדק
אדומה
משום הכי א
לחלוק על ו
ראה, והיינו
ג) שסמך פרי
טליתות שכו
(לעיל טו א),
דפרשת פרה
על הכהונה.
הנה הרמב"ן

ה. כע"ז בפס"י
אמר קרה לא
נתקנה למטה
חטאו בעגל תו
וכינס ר"נ ראש
שכולה של תכ
של מין אחר ו
רש"י לעיל יח
ושאלתי ופטפמי
נכוחים למבין ו
מהד"ק דס"ד ג'
אותו אז יאכל

חוקה ואין רשות להרהר. ואעפ"י שהיה יותר טוב להסיר האונאה שלהם בטעם כל שהו, מכל מקום זה גופיה חק חקוק מלפניו שלא נאמר להם טעם אלא נאמר חוקה היא. והיינו זאת חוקת התורה אשר ציוה ה' לאמר לאומות העולם, שהיא חוקה ואין רשות להרהר. ל

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליהם פרה אדומה תמימה. (ט"ב)

פרה אדומה הוא חק אבל בחידוה של אהרן אינה חק אלא שהוא ראוי לכך

דבר אל בני ישראל זאת חוקת התורה, אבל השתא משמע זאת חוקת התורה הוא מאמר בפני עצמו, ואחר כך דבר אל בני ישראל ויקחו אליך.

ונראה לי כי אחר שבחר הקב"ה באהרן ולויים ע"י מטה ומתנות כהונה שחתם הקב"ה וכתת לו בריתו, פן יאמרו, אכתי כל העדה כולם קדושים וכמה אהרן איכא בשוקא, אלא הקב"ה חפץ, וחק הוא בלי טעם, ומי בא בסוד ה'. אבל האמת אינו כן, כי אין שום חק בתורה שלא נתגלה טעם לגדולי ישראל, כי אם פרה אדומה לחוד כמו שאמרו במדרש"ה (במדבר רבה י"ג) ובפייט"ט (יוצר לשחרית פרשת פרה המתחיל אין לשוחח), ועל זה כתיב זאת חוקת התורה, זאת מיעוטא, זאת חק ואין אחר כיוצא בה בתורה, וכן זאת חוקת הפסח (שמות יב מג), שאין בפסח שום חק כי אם פסוק (שם מג-מד) כל בן נכר לא יאכל בו ועבד איש ומלתה אותו כמו שפירשתי שם, אבל הכא קאי אכל התורה כולה, זאת חוקת התורה

יש לדקדק על סידור פרשת פרה אדומה אחר מעשה קרח. ונראה משום הכי אמרו במדרש מה ראה קרח לחלוק על הכהונה פרשת פרה אדומה ראה, והיינו כמו שאמרו (במדבר רבה י"ג) שסמך פרשת ציצית לפניו מפני שלקח טליתות שכולם תכלת כפירוש רש"י (לעיל טו א), הכי נמי דרשינן סמיכות דפרשת פרה לאחריה שאותה ראה ונחלק על הכהונה. אלא היא גופיה צריך ביאור. הנה הרמב"ן הרגיש דהוי ליה למימר

ה. כע"ז בפסיקתא זוטרותא בפרשתנו: "ולמה נאמר אחר מחלוקת של קרח לפי שהקתים הטהרו... אמר קרח לא דיי שהוציאני מכלל הכהונה והמתנות אלא שגילחו את ראשו ועשאו סבל. מיד נתקנא למשה לחרחר ריב, והוא לא ידע שחוק פרה אדומה כפרה גדולה היתה על ישראל הם חטאו בעגל תבוא פרה אדומה תהיה להם למי נדה חטאת היא". ג. וז"ל: "מה עשה, עמד וכינס ר"ג ראשי סנהדראות... והלבישן טליתות שכולן תכלת באו ועמדו לפני משה, אמרו לו טלית שכולה של תכלת חייבת בציצית או פטורה, אמר להם חייבת. התחילו לשחק עליו אפשר טלית של מין אחר חוט אחד של תכלת פטורה, זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה". ז. ראה רש"י לעיל י"ח ת. ה. שם: "אמר שלמה על כל אלה עמדתי ופרשה של פרה אדומה חקרתי ושאלתי ופשפשתי אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני (קהלת ז' ג)". ט. בפייט שם: "וכלם נמוחים למבין וכל המושכיל יבין חוץ מטעמי פרה שאין להבין". י. בדרשות (ח"ד ש"ב ד"ה ו"ג מהדו"ק ר"ד ג): "כתיב 'זאת חקת הפסח כל בן נכר לא יאכל בו וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אותו או יאכל בו'. ויש לדקדק מה טעם קרי ליה חקת. ו"ל דהנה לפי שכל האנושי היה יותר

מחלקי התורה

ואין זולתה חק, ואם כן בחירת אהרן ולויים אין חק, אלא דאין ראוי לכך אלא אהרן קדוש ה'. ומשום הכי נסמכה פרשה זו לפרשת קרה, ומשום הכי זה הפסוק עומד בפני עצמו זאת חוקת ולא כהונתו של אהרן, ואחר כך מתחיל דבר אל בני ישראל ויקחו אליך.

והנה המדקדק במחלוקתו של קרח יראה כי קרח לא חפץ בכהונה, אין הרשעים חפצים בה, שהרי מפני זה מכר עשו הבכורה, אך ביש ליה הבזיון, שנבחר אהרן ולא הוא, כאילו נמצא בו פסול, והוא דימה בנפשו שהוא ראוי לכך כמו אהרן, ועכשיו שנבחר אהרן ומכל שכן אליצפן בן עוזיאל לנשיא ולא הוא (במדבר רבה יז ב), זה לו לבזיון. ועל כן הסכים שיקריבו כולם קטורת, לא שימותו, אלא או הקב"ה יענה כולם באש או לא לשום אחד בהם, וידעו כי כולם שוים, אהרן והוא והם, ואם אח"כ ירצה הציבור באהרן או במי מהם טוב לו, ואפשר הוא לא יקבל הכהונה כלל, ובלבד שידעו שגם הוא הגון ואין בו פסול. אמנם לכאורה אין כאן בזיון לו

כי יאמרו חק הוא בלי טעם, אך ראה פרשת פרה אדומה שכבר נאמרה במרה (יוצר לפרשת פרה המתחיל ממרה, רש"י שמות טו כה, כד ג) וכתוב זאת חוקה ולא אחרת, על כן נחלק על הכהונה, וק"ל.

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך. (יט ב) מתרגם דא גזירת. ועיין מגן אברהם סוף הלכות תענית (סי' תק"פ סק"ט) עיין שם שהוא לשון גזירה וצער". נראה, למשה רבינו ע"ה היה צער שהקב"ה גילה לו הסוד וכדכתיב ויקחו אליך לך אני מגלה ולאחרים חוקה (במדבר רבה יט ו), ונוח היה לו שלא ידע ממה שידע ולא לגלות לאחרים.

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר. (יט ב)

על דרך הלציי אמרתי מה שתירגם זאת חוקת התורה, דא גזירת אורייתא, וכתב מגן אברהם סי' תק"פ (סק"ט) שהוא לשון ורמז גזירה לא טובה". ואמרתי אי לא היה מצות תוכחה

משה רבינו נצטער שלא יכול לגלות לאחרים סוד הפרה

כשאין לו אפר ביום השביעי אי הוא חק שהנושא סמא עד הערב והמזה טהור מיד

מצות התוכחה היא גזירה שאם לצאת בה ירח

7

ראוי שיאכל בן נזר מעבד מקנת כסף, שזה העבד אינו גר ממש, אלא לעשות רצון אהונו צריך לקבל עול מצות ומשום הכי עושה יין נסך עד י"ב חודש שישתקע שם עבודה זרה מפיו (עבודה זרה טז ע"א), ואילו ישראל בן נזר שנתנכרו מעשיו, הדעת נותן כי תאותו הרעה הכריחהו, אבל לבנו שלם עם ה' כמו שכתב רשב"א בתשובות (ה"ו סי' קע"ט) באחד שבמקום נזרים היה מתנכר ובמקום יהודים היה מתנייהו, ואמר רשב"א כי אמונתו טובה היא מסתמא מאמין בה בלבבו. עי"ש, ואם כן הכי נמי". יא. ז"ל: "כתב התניא, ביים השישי פרשת חקת נהגו יחידים להתענות. שבאותו היום נשרפו עשרים קרונות מלאים ספרים בצרפת, ולא קבעו אותו בימי החודש מפני שמתוך שאלת חלום נודע להם שיום הפרשה גורם גזירת התורה, 'זאת חקת התורה' מתרגמינן 'דא גזירת אורייתא', וגם בשנת ת"ח נחרבו שני קהילות גדולות באותו היום כמו שכתוב בסליחות שחיבר בעל השפתי כהן". יב. הובאו דבריו בהערה יא.

מצוה עליו בביתו ואינו היה הוא הוכיחם, וד היה לנו התורה, דא ה' לאמר, נתפסים, כי אדם יכול בתוכחה, ו מי שיודע כן דא ו

זאת חקת איתא בו ה אחכמה ו רחוקה אז דהנה מצוי שהוא מט והקשה תו מאי חוק של פרה א עדיין זה והמטהר ה הערב. ונר

יג. פירש ר ו"ל המדרע רחוקה מכונ כדברי עצמו סז. עכ"ד ו הנוגע או ר שיעור הו

מצוה עלינו, והיה כל צדיק עובד ה' בביתו ואינו מחוייב להשגיח על אחרים, היה הוא נמלט מחטא הדור שלא הוכיחם, והדור היו נמלטים בטענה לא היה לנו ממי ללמוד, אך זאת חקת התורה, דא גזירת אורייתא, אשר ציוה ה' לאמר, לאחרים, ואם כן שניהם נתפסים, כי אין הדור שומעים וגם אין אדם יכול לצאת ידי חובתו ממש בתוכחה, ותמה אני אם יש בדור הזה מי שיודע להוכיח^י (ערכין טו ע"ב), על כן דא היא עיקר גזירת אורייתא.

זאת חקת התורה.

(י"ט ב)

איתא במדרש^י (במדבר רבה יט ג) **הדא הוא דכתיב** (קהלת ז כג) **אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני וכשהיא רחוקה אז רחוקה ממני.** ונראה לי לבאר דהנה מצינו דפרה אדומה חק נפלא שהוא מטהר טמאים ומטמא טהורים, והקשה תוספות (יומא יד ע"א ד"ה למוה) מאי חוק הוא זה, דלמא כך טבעתה של פרה אדומה לטהרה, אלא עד הערב עדיין זה שהזה עליו הוא טמא, והמטהר^י ונטהר שניהם טמאים עד הערב. ונראה לי לתרץ קושיית תוספות

כטאין לו אפר
ביום השביעי או
הוא חק שהנושא
טמא עד הערב
והמזה טהור כו

מצות התוכחה
היא גזירה שא"א
לצאת בה ידח

דהרמב"ם (הל' פרה פי"א ה"ב) פסק דאם אין לו ביום השביעי אפר פרה טובל בו ביום, ואם יארע אפר פרה ביום שמיני או תשיעי מזה^{טו} וטהר מיד ואין צריך להמתין עד הערב, אבל המזה^י טמא עד הערב, והוא חק. לפי"ז כשיש לו אפר פרה ביום שביעי אין כאן חק כקושית תוס' דשניהם טמאים עד הערב, וזולת כשאין כאן אפר פרה ביום שביעי והזה ביום שמיני או תשיעי אז הוא חק. וזהו שאמר המדרש אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, וכשהיא רחוקה ממני היינו שאין כאן אפר בו ביום אלא רחוק ממנו האפר, אז רחוקה ממני הטעם של פרה אדומה^י.

L

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר
דבר אל בני ישראל ויקחו אליהם פרה
אדמה. (י"ט ב)
איתא במדרש (רבה יט ו) **אמר רבי יוסי ברבי חנינא** **אמר לו הקב"ה למשה** **לך אני מגלה ולאחרים חוקה.** תמוה מאי שנא משה מכל ישראל. ועוד, טעמו ידוע לכל מיסודו של רבי משה הדרשן תבוא אמה ותקנח צואת בנה תבוא פרה ותכפר על מעשה עגל. ונראה

על פרה נצטוו
לפני חטא העגל
לכן לא נגלה
טעמו אלא
כמישה שלא
חטא

יג. פירש רש"י שם: "שיודע להוכיח דרך כבוד שלא יהיו פניו משתנוין". יד. ל"מ לשון זה. וה"ל המדרש: "זאת חקת התורה וגו' רבי יצחק פתח כל זה נסיתי בחכמה אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני". ובדרושים ואגדות (הדוש לפרשת פרה רצ"ה א' ד"ה אחכמה) הביא מרן זאת ונראה שם כדברי עצמו. ובכתב סופר הביא גם מדרש זה. טו. ר"ל הנוגע והמזין עליו. עו"ש בתוס'. טז. עכ"ד הרמב"ם. ומרן טפרש שאחר הויתו הוא טהור מיד ולא צריך הערב שמש. יז. ר"ל הנוגע או הנושא שעליו כתוב 'מוה' מי הנדה יכנס בגדיו' ודרשינו ביומא שם דהינו הנושא כדי שיעור הויה. יח. ראה בע"ז בדרושים ואגדות (הדוש לפרשת פרה רצ"ה א' ד"ה אחכמה).